

	URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE	
	<i>Informacja sygnałna</i>	Data opracowania - październik 2006 r.
Kontakt: e-mail: sekretariatUSKRK@stat.gov.pl tel. 012 415 38 84		Internet: http://www.stat.gov.pl/urzeddy/krak

Nr 21

BUDŻETY GOSPODARSTW DOMOWYCH W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 2005 ROKU

Badanie budżetów gospodarstw domowych prowadzą pracownicy Urzędu Statystycznego. Do ich obowiązków należy zwerbowanie w każdym miesiącu wylosowanych gospodarstw domowych do badania, przeprowadzenie wywiadu dotyczącego charakterystyki społeczno-demograficznej gospodarstwa domowego, udzielenie instruktażu w zakresie prowadzenia zapisów w książeczce budżetowej, opracowanie dla każdego gospodarstwa domowego „Miesięcznego budżetu gospodarstwa domowego”, przeprowadzenie wywiadu kwartalnego z badanymi gospodarstwami domowymi odnośnie wyposażenia gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania i nieruchomości oraz tzw. rozchodów rzadkich poniesionych w ciągu kwartału.

Wylosowane gospodarstwo domowe dokonuje w książeczce budżetowej zapisów odnośnie wszystkich przychodów, jakie wpłynęły do gospodarstwa domowego w badanym miesiącu oraz wszystkich rozchodów związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego, czy użytkowaniem gospodarstwa rolnego. Notuje także wartości wszystkich artykułów pobranych na własne potrzeby z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie, z działalności prowadzonej na własny rachunek oraz przekazanych darów z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie.

Badanie budżetów gospodarstw domowych prowadzone jest metodą reprezentacyjną, która daje możliwość uogólnienia, z określonym błędem, uzyskanych wyników na wszystkie gospodarstwa domowe. Dostarcza podstawowych informacji o przychodach, rozchodach, spożyciu i wyposażeniu gospodarstwa domowego w dobra trwałego użytku oraz informacji o innych aspektach warunków bytu określonych grup ludności.

Badane gospodarstwa klasyfikowane są według głównych i dodatkowych źródeł utrzymania. Przy ustalaniu głównego i dodatkowego źródła utrzymania gospodarstwa domowego bierze się pod uwagę dochody o charakterze stałym lub powtarzalnym. Brane są pod uwagę dochody tak pieniężne jak i niepieniężne (spożycie naturalne, dary w naturze, pomoc społeczna w postaci rzeczowej, dodatków mieszkaniowy). Źródła utrzymania gospodarstwa domowego ustala się na podstawie głównych i dodatkowych źródeł utrzymania wszystkich członków gospodarstwa domowego. Na tej podstawie mamy gospodarstwa pracowników (na stanowiskach robotniczych oraz stanowiskach nierobotniczych), pracujących na rachunek własny, rolników, emerytów, rencistów, gospodarstwa utrzymujące się z niezarobkowych źródeł utrzymania.

W 2005 roku w województwie małopolskim badaniem objętych było 2781 gospodarstw domowych. Ponad 48% badanych rodzin to rodziny utrzymujące się z pracy najemnej, prawie 35% badanych rodzin to rodziny, których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta, około 7% to gospodarstwa utrzymujące się z pracy na rachunek własny poza gospodarstwem rolnym, pozostałe gospodarstwa osiągają dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania i z pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym. W porównaniu do 2004 r. wzrósł o 13 pkt procentowych udział gospodarstw utrzymujących się z pracy najemnej, a zmniejszył się o 2 pkt procentowe udział gospodarstw, których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta.

Przeciętne gospodarstwo domowe w województwie małopolskim liczy 3,23 osoby (w 2004 roku - 2,98). Liczniejsze są gospodarstwa pracowników, pracujących na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym i rolników, a mniej liczne gospodarstwa emerytów i rencistów.

Dochód rozporządzalny jest sumą bieżących dochodów (pieniężnych i niepieniężnych) gospodarstwa domowego pomniejszoną o podatki od dochodów, spadków, darowizn oraz nieruchomości. Przeznaczony jest na wydatki na cele konsumpcyjne, pozostałe wydatki i przyrost oszczędności.

TABL.1. PRZECIĘTNY MIESIĘCZNY DOCHÓD ROZPORZĄDZALNY NA 1 OSOBĘ
W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	2004		2005	
	w złotych	w odsetkach	w złotych	w odsetkach
Dochód rozporządzalny	717,61	100,0	732,27	100,0
w tym dochód do dyspozycji ...	691,73	96,4	708,36	96,7
w tym:				
z pracy najemnej	331,23	46,2	352,03	48,1
z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie	15,37 ^a	2,1	17,89	2,4
z pracy na własny rachunek	64,02 ^b	8,9	63,89	8,7
ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej	250,78	34,9	240,98	32,9

a, b Błąd względny szacunków przekracza 10% i wynosi: a – 16,59%, b – 10,88%.

Przeciętny miesięczny nominalny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach domowych ogółem w 2005 roku wynosił 732 zł.

Dochód rozporządzalny przeciętnego mieszkańca Małopolski w 2005 roku był niższy o około 29 zł od dochodu rozporządzalnego w kraju. W stosunku do 2004 roku jest o 2,0% wyższy (w kraju o 3,5%). Dochód z pracy najemnej jest głównym źródłem dochodów gospodarstwa domowego (48,1%) i udział ten od kilku lat rośnie, w 2003 roku wynosił 43,6%, w 2004 - 46,2% (w kraju w 2005 roku - 46,0%). Drugim, co do wielkości źródłem dochodów gospodarstwa domowego są dochody ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej, których udział z roku na rok jest mniejszy. W roku 2003 udział tych dochodów wynosił - 38,5%, w 2004 - 34,9%, a w 2005 - 32,9% (w kraju - 34,9%). Pozostałe źródła dochodów nie uległy większym zmianom.

Najwyższy poziom dochodu rozporządzalnego osiągnęły w 2005 roku gospodarstwa pracowników pracujących na stanowiskach nierobotniczych (o ok. 44% wyższy od dochodu gospodarstwa ogółem, w kraju – 39,6%) i gospodarstwa pracujących na rachunek własny (większy o ok. 25%, w kraju - 28,3%). Dochód wyższy od przeciętnego uzyskały ponadto gospodarstwa emerytów i pracowników. W pozostałych grupach gospodarstw przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę był niższy od dochodu w gospodarstwach ogółem. Podobne tendencje wystąpiły również w badaniach dla Polski.

Dochód do dyspozycji jest to dochód rozporządzalny pomniejszony o pozostałe wydatki, tj.: dary przekazane z gospodarstwa domowego, wydatki na cele społeczne, kaucje, odszkodowania płacone innym osobom i instytucjom.

W stosunku do 2004 roku dochód do dyspozycji w gospodarstwach domowych ogółem wzrósł o 2,4%. Wzrost dochodów do dyspozycji odnotowano w gospodarstwach pracujących na rachunek własny (o ok. 6%), a także w gospodarstwach emerytów i rencistów oraz rolników. Natomiast spadek zanotowano w gospodarstwach pracowników (ok. 10%).

Gospodarstwa domowe objęte badaniem zapisują w książeczkach budżetowych swoje **wydatki**. Należą do nich wydatki ponoszone na zakup towarów i usług konsumpcyjnych oraz pozostałe wydatki przeznaczone na zaspokojenie potrzeb gospodarstwa domowego. Zakupy dokonywane są za gotówkę lub na kredyt. Gospodarstwo może otrzymywać towary bezpłatnie lub uzyskiwać z gospodarstwa rolnego lub prowadzonej działalności gospodarczej na własny rachunek.

Towary konsumpcyjne obejmują dobra nietrwałego użytkowania (żywność, napoje, lekarstwa), półtrwałego użytkowania (odzież, zabawki, książki) i trwałego użytkowania (pralki, telewizory).

Pozostałe wydatki to: dary przekazane innym, niektóre podatki (np. od spadków, nieruchomości), składki na ubezpieczenia społeczne, przegrane w grach, straty pieniężne.

TABL.2. PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYDATKI NA 1 OSOBĘ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	2004		2005	
	w złotych	w odsetkach	w złotych	w odsetkach
Wydatki ogółem	680,77	100, 0	672,77	100,0
w tym wydatki na towary i usługi konsumpcyjne	654,89	96,2	648,86	96,4
w tym:				
żywność i napoje bezalkoholowe .	192,10	28,2	192,66	28,6
napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	16,47	2,4	16,76	2,5
odzież i obuwie	32,83	4,8	34,91	5,2
użytkowanie mieszkania i nośniki energii	132,12	19,4	130,50	19,4
wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego	33,17	4,9	33,10	4,9
zdrowie	35,75	5,3	36,18	5,4
transport	62,11 ^b	9,1	62,10	9,2
łącznie	30,61	4,5	34,28	5,1
rekreacja i kultura	48,44	7,1	43,14	6,4
edukacja ^a	10,56 ^c	1,6	8,09	1,2
restauracje i hotele	15,97 ^d	2,3	13,78 ^e	2,0
inne towary i usługi	33,57	4,9	32,75	4,9

a Łącznie z wychowaniem przedszkolnym. **b, c, d, e** Błąd względny szacunków przekracza 10% i wynosi: **b** – 12,62%, **c** – 15,76%, **d** – 18,91%, **e** – 15,48%.

W 2005 roku poziom przeciętnych nominalnych wydatków w gospodarstwach domowych ogółem wynosił około 672 zł w przeliczeniu na osobę, w tym na towary i usługi konsumpcyjne - około 649 zł. Wydatki miesięczne ponoszone przez 1 osobę w województwie małopolskim są o 17 zł niższe niż ponoszone przez przeciętnego Polaka. W stosunku do 2004 roku wydatki miesięczne Małopolanina nieznacznie obniżyły się. Wzrost wydatków w stosunku do 2004 roku wystąpił w gospodarstwach pracujących na rachunek własny (o ok. 7%). Gospodarstwa pracowników ograniczyły swoje wydatki o około 14%, pozostałe grupy społeczno-ekonomiczne w 2005 roku, w mniejszym stopniu, ale również ograniczyły swoje wydatki.

Różnice w poziomie przeciętnych miesięcznych wydatków na osobę między poszczególnymi grupami społeczno-ekonomicznymi gospodarstw domowych były stosunkowo duże. Jeśli za punkt odniesienia przyjmie się przeciętne miesięczne wydatki gospodarstw ogółem, to poziom wydatków wyższy od przeciętnego zrealizowały gospodarstwa pracujących na własny rachunek o ok. 19%, emerytów - o 15%, pracowników na stanowiskach nierobotniczych, a poziom znacznie niższy gospodarstwa rolników, pracowników na stanowiskach robotniczych oraz rencistów. W badaniach prowadzonych dla Polski odpowiednio wyższy poziom wydatków osiągnęły gospodarstwa pracujących na rachunek własny (o 26%), gospodarstwa emerytów (o 17%). Rolnicy i renciści, podobnie jak w Małopolsce, ponosili niższe wydatki niż w gospodarstwach ogółem.

Z przedstawionych danych wynika, że gospodarstwa w Małopolsce 96,4% wszystkich swoich wydatków przeznaczają na cele konsumpcyjne. W ogólnych wydatkach gospodarstw dominującą pozycję w 2005 roku nadal zajmowały wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe. Na tę grupę potrzeb gospodarstwa przeznaczały 28,6% ogółu swoich wydatków (przeciętny Polak 27,8%). Widoczne jest zróżnicowanie procentowego udziału wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe w poszczególnych grupach społeczno-ekonomicznych. Gospodarstwa emerytów i rencistów oraz rolników większy procent ogółu swoich wydatków przeznaczają na zakup żywności i napojów bezalkoholowych niż gospodarstwa ogółem. Natomiast gospodarstwa pracowników i pracujących na rachunek własny przeznaczały odpowiednio 27,6% (wzrost w stosunku do 2004 roku o 3,6 pkt procentowe) i 25% swoich wydatków (bez zmian) na zakup żywności i napojów bezalkoholowych.

Stałe opłaty mieszkaniowe (tj.: czynsz, opał, energia elektryczna i ciepła, gaz) to druga co do wielkości pozycja wydatków ponoszonych przez gospodarstwa domowe. W 2005 roku wydatki te stanowiły 19,4% (w kraju 20,5%) i pozostały na poziomie roku 2004. W omawianym okresie widoczny jest wzrost udziału wydatków na napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe, odzież i obuwie, łączność, transport, zdrowie. Zanotowano natomiast spadek wydatków na rekreację i kulturę, edukację, restauracje i hotele.

TABL.3. PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE SPOŻYCIE NIEKTÓRYCH ARTYKUŁÓW ŻYWNOŚCIOWYCH NA 1 OSOBĘ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	Jednostka miary	2004	2005
Pieczywo i produkty zbożowe	kg	8,52	8,46
w tym pieczywo	kg	5,58	5,59
Mięso	kg	4,86	5,00
Ryby ^a	kg	0,32	0,34
Mleko ^b , napoje mleczne i jogurty	l	5,79	5,47
w tym mleko	l	5,21	4,94
Sery	kg	0,95	0,94
Jaja	szt	15,23	15,85
Oleje i pozostałe tłuszcze	l	1,41	1,41
Owoce	kg	3,75	3,51 ^c
Warzywa	kg	11,77	12,29 ^d
Cukier	kg	1,80	1,74

a Bez marynat, przetworów ze zwierząt morskich i słodkowodnych, wyrobów garmazeryjnych i panierowanych.
b Bez zagęszczonego i w proszku. **c** Łącznie z nasionami i pestkami jadalnymi (w 2004 r. w grupie Warzywa).
d Bez nasion i pestek jadalnych (w 2004 r. w grupie Warzywa).

Poziom spożycia niektórych podstawowych artykułów żywnościowych w kolejnym roku uległ obniżeniu, w tym zwłaszcza spożycia produktów zbożowych, mleka, napojów mlecznych i jogurtów, serów, owoców, cukru. Wzrosło spożycie mięsa, ryb, jaj i warzyw.

Przeciętne miesięczne spożycie na 1 osobę mleka, sera, jajek oraz cukru w województwie małopolskim, podobnie jak w latach wcześniejszych, jest w dalszym ciągu wyższe od spożycia przeciętnego mieszkańca Polski. W pozostałych grupach prezentowanych artykułów porównania takie wskazują na niższą konsumpcję w naszym województwie.

Spożycie artykułów żywnościowych jest sprawą indywidualną każdego gospodarstwa domowego. Jest ono zależne od wielu czynników. Wpływ na wielkość spożycia poszczególnych artykułów ma źródło utrzymania gospodarstwa domowego, wysokość dochodów, skład osobowy, wiek, miejsce zamieszkania, wykonywany zawód, przyzwyczajenia i tradycje żywieniowe, ale również dostępność artykułów.

Znaczne różnice występują w spożyciu podstawowych artykułów żywnościowych w poszczególnych grupach społeczno-ekonomicznych. Spożycie wszystkich prezentowanych artykułów w gospodarstwach pracowników i pracujących na rachunek własny jest niższe niż w gospodarstwach ogółem, natomiast gospodarstwa emerytów i rencistów oraz rolników konsumują więcej tych artykułów niż gospodarstwa ogółem.

Wywiad kwartalny dostarcza informacji o **wyposażeniu gospodarstwa domowego w przedmioty trwałego użytkowania**.

W porównaniu z 2004 r. wyraźnie poprawiło się wyposażenie gospodarstw domowych w sprzęt komputerowy i dostęp do Internetu oraz w telefony komórkowe. Poprawiło się również wyposażenie badanych gospodarstw w sprzęt audiowizualny i multimedialny oraz artykuły AGD. Wśród badanych gospodarstw w 2005 roku mniej rodzin posiadało zamrażarki i urządzenia do odbioru telewizji satelitarnej niż w 2004 roku.

Statystycznie, na każde badane w 2005 roku gospodarstwo domowe, przypadła co najmniej 1 chłodziarka, 1 telewizor do odbioru w kolorze (przy ok. 3% gospodarstw nieposiadających tego sprzętu), co drugie gospodarstwo miało samochód osobowy, a 43% tzw. wieżę, czyli stereofoniczny zestaw do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku. Co trzecie gospodarstwo posiadało urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej, a ok. 43% rodzin miało komputery osobiste, w tym prawie 2/3 z do-

stępem do Internetu. Gospodarstwa domowe w Małopolsce posiadają od kilku lat więcej automatów pralniczych, zamrażarek, kuchenek mikrofalowych, komputerów osobistych i samochodów osobowych, natomiast są gorzej wyposażone w chłodziarki, wieże, telewizory kolorowe, magnetowidy, urządzenia do odbioru telewizji satelitarnej niż gospodarstwa domowe statystycznych Polaków.

TABL.4. GOSPODARSTWA DOMOWE WYPOSAŻONE W NIEKTÓRE PRZEDMIOTY TRWAŁEGO UŻYTKOWANIA ^a

WYSZCZEGÓLNIENIE	2004	2005
	na 100 zbadanych gospodarstw domowych	
Chłodziarka	96,8	97,7
Zamrażarka	35,0	33,4
Automat pralniczy	78,0	81,8
Zmywarka do naczyń	4,7	4,9
Kuchenka mikrofalowa	30,2	33,8
Samochód osobowy	48,1	49,4
Odbiornik radiofoniczny	53,8	55,7
Zestaw do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku (wieża)	41,5	43,0
Odbiornik telewizyjny z ekranem do odbioru kolorowego	96,7	97,2
Telefon komórkowy	54,0	67,2
Magnetowid odtwarzacz	43,4	45,8
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej ^b	35,7	35,2
Komputer osobisty	36,9	42,7
w tym z dostępem do Internetu	20,0	27,7

a Opracowano na podstawie stanu w końcu poszczególnych kwartałów. **b** Łącznie z telewizją kablową.

Na stopień wyposażenia gospodarstwa domowego ma wpływ źródło utrzymania, potrzeba posiadania danego sprzętu i miejsce zamieszkania. Występuje wyraźna korelacja między poziomem uzyskiwanych przez dany typ gospodarstwa dochodów, a wyposażeniem w dobra trwałego użytkowania, zwłaszcza te, które nie są uważane przez nie za niezbędne do jego funkcjonowania. Gospodarstwa osób pracujących na stanowiskach nierobotniczych i pracujących na rachunek własny są znacznie lepiej wyposażone w zestawy do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku, kamery wideo, komputery osobiste z dostępem do Internetu, telefony komórkowe, zmywarki do naczyń, kuchenki mikrofalowe, samochody osobowe, działki rekreacyjne od pozostałych grup gospodarstw domowych. Rodziny rolników posiadają znacznie mniej sprzętu luksusowego niż przeciętna rodzina, natomiast mają więcej zamrażarek (i to znacznie), samochodów osobowych, rowerów, pralek i wirówek elektrycznych. Te tendencje notowane są od kilku lat.

W badaniach ankietowych ważne jest, aby wylosowane losowo gospodarstwa domowe podejmowały badanie. Zmiany wylosowanych mieszkań, jeżeli występują w dużej skali, mają wpływ na otrzymane wyniki. Wszystkie gospodarstwa, które przyjęły ankietę i prowadziły zapisy w książeczkach budżetowych przyczyniły się do uzyskania informacji, które spełniają ważną rolę w analizach poziomu życia ludności, umożliwiają ocenę wpływu różnych czynników na kształtowanie się poziomu i różnicowania sytuacji bytowej podstawowych grup gospodarstw domowych.